



V roce 2006 bude měsíčník Laissez Faire vycházet v takřka nezměněné podobě již devátým rokem. Bohužel, bude to i devátý rok růstu daní a objemu regulací, devátý rok vlády socialistů v naší zemi. Koneckonců, nástup levice v roce 1998 byl pro mě jednou z inspirací pro založení Laissez Faire.

Od pádu komunismu až do roku 1998 se podíl daní i podíl veřejných výdajů na HDP snižoval, ruku v ruce s tím se rozšiřoval prostor pro svobodnou směnu založenou na dobrovolnosti. Od roku 1998 se podíl daní a veřejných výdajů na HDP trvale zvyšuje. Ubývá plateb výhodných pro všechny zúčastněné a přibývá politického přerozdělování. Zatímco v roce

Vážení čtenáři,

1998 tvořil podíl daní na HDP 33,3 %, v roce 2005 to bylo 36,2 %. Zatímco v roce 1998 činil podíl veřejných výdajů na HDP 38,4 %, v roce 2005 to bylo 45,9 %. Vláda tak utrácí o 7,5 % HDP více než v roce 1998, v dnešním vyjádření je to o 218 miliard více. Dramaticky narostl i objem všelijakých regulací, omezení, nařízení a předpisů. Celkem levicové vlády během své vlády vyprodukovaly neuvěřitelných 120 tisíc stran legislativy.

Červen s parlamentními volbami bude zlomový. Buď bude stávající trend pokračovat i desátým, jedenáctým, dvanáctým a třináctým rokem, nebo se trend otočí.

Bohužel ale i alternativa vývoje v podobě pravicové koalice se začíná stáčet doleva. Nedávno např. ODS v parlamentu podpořila lidovecký návrh na zvýšení rodičovského příspěvku vypláceného do 4 let věku dítěte z dnešních 3635 Kč měsíčně na dvojnásobek. Jinými slovy, i pra-

více chce občanům brát o dalších 15 miliard korun ročně více, přičemž část těchto peněz chce utratit na úřednický aparát a zbytek rozdělit tak, že některá rodina dostane méně a některá více, než kolik jí stát sebere. Nebo původně slibnou myšlenku rovné daně ODS znehodnotila tzv. zaručeným příjmem, jímž chce zvýšit sociální dávky chudým o další 2–3 tisíce korun měsíčně.

Přeji si, aby se po volbách trend změnil, a aby změna byla změnou skutečnou – ne změnou v rétorice, ale změnou v činech – aby se prostor svobody v naší zemi začal opět rozšiřovat.

Ať dopadnou volby jakkoliv, Laissez Faire bude pokračovat ve svém úsilí o svobodnou společnost. Děkuji tímto všem vám předplatitelům, kteří jste přispěli na jeho vydávání.

Za občanské sdružení Laissez Faire

Petr Mach, leden 2006

NEZÁVISLÉ STÁTY V EVROPĚ

V této rubrice představujeme západoevropské země, které nejsou členy EU. Existenci nezávislých jurisdikcí považujeme za garanci svobody a prosperity v Evropě. Státy, na které se nevztahují daňové a jiné direktivy EU, mohou nízkým zdaněním a vysokou prosperitou dávat příklad ostatním zemím.

ŠVÝCARSKÁ KONFEDERACE

Rozloha: 41 290 km²

Počet obyvatel: 7 489 370

Hrubý domácí produkt na obyvatele:

33 800 USD, což je o 17% více než v sousedním Německu nebo Francii

Státní zřízení: demokratická konfederace 25 kantonů

Měna: Švýcarský frank

Míra inflace: 0,9%.

Míra nezaměstnanosti: 3,4%

Míra přerozdělování: Celkové daňové příjmy vůči HDP dosahují ve Švýcarsku 29 %, celkové veřejné výdeje 36,7% HDP.

Daně: Daň z přidané hodnoty činí ve Švýcarsku 2,4% na potraviny (včetně čokolády) a 7,6 % na ostatní věci, zatímco u nás je 5, resp. 19 % a minimální sazba pro země EU je na nepotravinu 15 %. Sociální pojištění z mezd činí ve Švýcarsku 12,6 % rozdělené napůl mezi zaměstnance a zaměstnavatele (celkové náklady práce jsou tudíž o 6,4% vyšší než hrubá mzda (v ČR o 35 %)). Osoby samostatně výdělečně činné platí 9,5 % (příspěvek na pojištění v nezaměstnanosti neplatí). Daň z příjmu se liší v jednotlivých kanto-

nech. Nejnížší daně má kanton Zug (1,66–8,53 % podle výše příjmu), nejvyšší Basilej (5,28–18,99 %). Daně ze zisku firem se pohybují od 1,85 % v kantonu Herisau po 10% v Ženevě. Před měsícem schválilo 86 % voličů v referendu v kantonu Appenzel A. snížení daně z příjmu firem na 6,6 % a pro jednotlivce na 6 % pro příjem do 300 tisíc. Daň má přitom být regresivní – se zvyšujícím se příjmem sazby klesají a sazba v nejvyšším pásmu bude v Appenzelu A. snížena z 2,35 % na 1 %. Federální sazba je 4% pro prvních 100 tisíc franků nad nezdanitelným minimem. Daň z benzínu je včetně DPH zhruba stejně velká jako v ČR, ve Švýcarsku proto s oblibou tankují řidiči z Německa, Rakouska, Itálie i Francie, kde je benzín o čtvrtinu dražší. Švýcarská vnitřní legislativní konkurence je posilována nejen pravomocí jednotlivých kantonů stanovovat výši daně z příjmu firem a jednotlivců, ale rovněž i existencí několika polosamostatných jurisdikcí (viz Údolí Samnaun a Campione d'Italia na str. 2).

Obchodní vztahy: Švýcarsko je spolu s Lichtenštejnem, Norskem a Islandem členem EFTA (Evropská zóna volného obchodu). Výměnou za pokračování volného obchodu s EU se Švýcarsko zavázalo zdanit výnosy vkladů občanů EU ve švýcarských bankách sazbou 35% a tři čtvrtiny výnosu platit příslušným zemím EU a navrch zaplatit během 5 let miliardu franků do zemí východní Evropy.

Zdroje: www.taxation.ch www.estv.admin.ch

<http://www.nzz.ch/2006/01/21/eng/article6400398.html>



Údolí Samnaun

Údolí Samnaun leží mezi Švýcarskem a Rakouskem. Obyvatelstvo je původem rétorománské, dnes mluví specifickým tyrolským dialektem němčiny. V roce 1892 Samnaun vystoupilo – za souhlasu federální rady – z celní unie se Švýcarskem, byť jinak zůstalo součástí konfederace. Proto i dnes překračujete při cestě ze Samnaun do Švýcarska i při cestě do Rakouska celní hranici a budete kontrolováni, zda nevezete nadměrné množství zboží, jinak doplatíte švýcarské resp. evropské clo. Samnaun dovoz neomezuje, žádná cla nevaluje a nemá ani spotřební daně. Zboží zatížené jinde cly a spotřebními daněmi tak nakoupíte v Samnaun levněji. Benzin v Samnaun nakoupíte o zhruba 6 korun levněji než u nás nebo ve zbytku Švýcarska. Dříve se místní obyvatelé živilí pašeráctvím, dnes převažuje lyžařský průmysl.



Campione d'Italia

Campione d'Italia je městečko ležící na břehu Luganského jezera, uvnitř území Švýcarska, avšak patřící formálně Itálii. Campione se na rozdíl od Ticina odmítlo v roce 1798 připojit ke Švýcarsku a zůstalo součástí Lombardie, později Cisalpské republiky, proto dnes patří pod sjednocenou Itálii. V Campione platí italské právo, ale mají celní unii se Švýcarskem a nevztahují se na ně ani italské ani švýcarské daňové zákony. Nemají daň z příjmu, daň z přidané hodnoty ani dědické daně, veškerý veřejný příjem jim zajišťuje místní kasino. Na rozdíl od Švýcarska mohou v Campione cizinci bez legislativních omezení nakupovat nemovitosti, ale protože území je malé a daňové výhody velké, je cena nemovitostí vysoká.



Občanská ekonomie Waltera Williamse

Podle mě je ekonomie zábavná a užitečná věda. Lidé, kteří tvrdí, že pro ně byla ekonomie na škole noční můrou, jen neměli dobrého učitele. Já se stal dobrým učitelem díky svým dobrým učitelům na Kalifornské univerzitě. Jedním z nich byl význačný profesor Armen Alchian. Jednou, když jsme si povídali během pravidelného týdenního setkání členů katedry se studenty na odpoledním čaji, řekl mi: „Williamsi, opravdovým testem, zda někdo dobře rozumí svému předmětu, je, jestli ho dokáže vysvětlit někomu, kdo o něm neví zhora nic.“ A to mě baví - vykládat ekonomii tak, aby byla zábavná a srozumitelná.

Minulý zimní semestr jsem poprvé po 37 letech neučil. Ne, nešel jsem do důchodu. Byla to součást odměny za to, že jsem dvě období za sebou byl vedoucím katedry na Univerzitě George Masona. A protože vést katedru je něco jako neustále nahánět stádo koček, je přestávka ve výuce určitě zasloužená kompenzace.

Podzimní semestr normálně učím v prvním ročníku doktorandského studia kurz mikroekonomie. Protože ale učení miluji, rozhodl jsem se, že se úplně nestáhnou a místo prvákům doktorandského studia poskytnu pár lekcí základních ekonomických principů své čtenářské obci. Nazvěme tu sérii Občanská ekonomie.

Žijeme ve světě vzácnosti

Lekci číslo jedna v ekonomické teorii je, že žijeme ve světě vzácnosti. Vzácnost je situace, kdy lidské tužby převyšují prostředky k uspokojení těchto tužeb. Předpokládá se, že lidské tužby jsou nekonečné. Lidé obvykle chtějí více něčeho, ať

už více aut, více jídla, více lásky, více štěstí, více míru, více zdravotní péče, více čistého vzduchu nebo více péče o chudé. Naše schopnosti a zdroje k uspokojení všech těchto potřeb jsou však omezené. Existuje omezené množství půdy, železa, dělníků i roků života.

Ze vzácnosti plyne několik ekonomických otázek: Co má být produkováno? Kdo to má spotřebovat? Jak se to má vyrobit? Kdy se to má vyrobit? Mnoho Američanů (i neameričanů) by například chtělo mít dům či letní byt na pobřeží, které se táhne od státu Washington po jih Kalifornie. Část ho ale také chtějí využívat loďařské společnosti na přístavy, část chce ministerstvo obrany pro vojenské účely. Neexistuje jednoduše dostatečně dlouhé pobřeží, aby uspokojilo veškeré konkurující si tužby a možná využití. To znamená, že existuje konflikt o vlastnictví a užívání pobřeží.

Existuje několik metod řešení konfliktu. Za prvé, existuje tržní mechanismus - místo bude patřit tomu, kdo nabídne nejvíc peněz, a ten taky bude rozhodovat, jak s ním naloží. Pak existuje vládní nařízení - bude to vláda, kdo určí komu bude půda patřit a kdo ji bude jak využívat. Další možností určení vlastnictví je dar, když existuje vlastník, který arbitrárně určí příjemce. Konečně, násilí je také cestou rozřešení otázky, kdo bude mít vlastnická práva k pobřeží - ať si lidi seženou zbraně a užívací práva si fyzicky vybojují.

V tomto bodě by mohl někdo zbožně prohlásit, „Násilí není řešením konfliktu!“ Jak že není. Užívání většiny oblastí planety Země bylo rozhodnuto násilím (váleky). I o tom, kdo má právo na část mého

příjmu je rozhodováno hrozbou násilí. Ve skutečnosti, násilí je natolik účinnou metodou řešení konfliktu, že většina vlád chce mít na jeho užívání monopol.

Která metoda řešení konfliktů ohledně toho, co má být vyráběno, jak a kdy to má být vyráběno a kdo to má dostat, je nejlepší? Je to tržní mechanismus, vládní nařízení, darování nebo násilí? Než se pokusíte o odpověď, mějte na vědomí, že jde o základnou otázku, na kterou se nechá na fakultě nacytat řada prváků a někdy i pár starších studentů.

Normativní a pozitivní výroky

Ptali jsme se, co je nejlepší metodou řešení konfliktu ohledně toho, co vyrábět, jak a kdy to vyrábět a komu produkce má náležet. Mezi možnými metodami jsme si vyjmenovali tržní mechanismus, vládní nařízení, dary a násilí. Odpověď zní - že ekonomická teorie na normativní otázky nemůže odpovídat.

Normativní otázky se zabývají tím, co je lepší nebo horší. Žádná teorie nedokáže normativní otázky odpovědět. Zkuste se zeptat učitele fyziky, co je lepší skupenství - jestli pevné, plynné či kapalné. Asi by se na vás díval, jestli jste se nezbláznili.

Ekonomická teorie je „objektivní“ neboli ne-normativní a nečiní hodnotové soudy. Otázky hospodářské politiky naproti tomu jsou normativní neboli „subjektivní“ a znamenají vyslovování hodnotových soudů. Jsou to otázky, jako zda by se mělo bojovat s inflací nebo s nezaměstnaností, zda by se mělo dávat více peněz na školství, zda by měla být daň z kapitálových výnosů 15 nebo 20 procent. A ekonomové se

neshodují především v oblasti hodnotových soudů.

Je strašně důležité neustále rozlišovat mezi ne-normativním a normativním tvrzením. Vezměme si např. výrok 'Rozměry této místnosti jsou 6 na 8 metrů'. To je objektivní tvrzení. Proč? Pokud by s ním někdo nesouhlasil, existují fakta, na která se můžeme odvolat a tak rozpor rozsoudit, konkrétně stačí vzít metr a místnost přeměřit. Proti tomu je tvrzení 'Rozměry této místnosti by měly být 5 na 9 metrů'. Někdo jiný by nesouhlasil a tvrdil by, že rozměry místnosti by měly být 7 na 7 metrů. V tomto případě neexistují fakta, která by spor vyřešila. Podobně neexistují fakta, která by rozsoudila otázku, zda daň z kapitálových výnosů má být 15 nebo 20 procent, nebo jestli je důležitější bojovat s inflací nebo s nezaměstnaností.*

Je důležité si vždy uvědomit, zda je daná otázka ne-normativní nebo normativní, protože zatímco v případě ne-normativních otázek existují fakta, která mohou každý spor

rozsoudit, u normativních otázek taková fakta neexistují. Je to zkrátka věc názoru a názor jednoho člověka může být stejně tak správný jako názor druhého. Praktickým klíčem k rozpoznání, zda jde o normativní otázku je, zda obsahuje slovo „mělo by“.

Na začátku každého semestru říkám studentům, že můj kurz ekonomické teorie se zabývá pozitivní, ne-normativní ekonomikou teorií. Také jim říkám, že když mě uslyší vyslovit normativní tvrzení, aniž bych před tím řekl „podle mého názoru“, mají zvednout ruku a říct „Pane Williamsi, nezapsali jsme si tento předmět, abychom byli indoktrinováni vašimi osobními názory pod rouškou ekonomické teorie, to odporuje akademické cti.“ Také dodávám, že jakmile uslyší větu „podle mého názoru“, mohou si přestat zapisovat, protože mé názory jsou ve vztahu k předmětu kurzu - ekonomické teorii - irelevantní.

Taky svým studentům říkám, že jim nikterak nedoporučuji, aby svůj slovník od normativních nebo subjektivních výroků očisti-

li. Takové výrazy jsou účinným nástrojem jak lidi ošálit a přimět je konat podle našeho přání. Řeknete tátovi, že potřebujete mobil a že by vám ho měl koupit. Ve skutečnosti neexistuje důkaz, že potřebujete mobil. Koneckonců George Washington dokázal vést náš národ a porazit Velkou Británii, tehdy nejmocnější zemi světa, aniž vlastnil mobil.

*Pozn. editora (čas. Freeman): To že prof. Williams nezná metodu, jak dospět k objektivním hodnotovým soudům, neznamená, že objektivní hodnotové soudy nejsou možné (takové soudy vyžadují mít objektivní standard). Pro další diskusi viz kap. 1 knihy Ayn Randové Capitalism: The Unknown Ideal a kapitola o etice v knize Leonarda Peikoffa Objectivism: The Philosophy of Ayn Rand.

Publikováno s laskavým svolením Foundation for Economic Education (www.fee.org), která sérii „Economics for the Citizen“ otiskuje v časopise Freeman: Ideas On Liberty. Překlad PM.

Konkurence firem versus konkurence právních řádů

RAHIM TAGHIZADEGAN A GREGOR HOCHREITER

Někteří liberální komentátoři tvrdí, že tržní konkurence mezi firmami a regulatorní konkurence mezi státy mají stejný základ. Tvrdí, že konkurence mezi jurisdikcemi dokáže krotit Leviathana stejně, jako konkurence na trhu brání tomu, aby firmy vykořisťovaly zákazníky a zaměstnance, neboť v prostředí konkurence visí nad vládami stejně jako nad firmami Damoklův meč potenciální ztráty zákazníků. Takový pohled sice v sobě obsahuje zdravý skepticismus vůči státu, avšak neznamená fundamentální zpochybnění práva státu zasahovat do ekonomiky a ani přesvědčivě nevysvětluje skutečné příčiny trendu centralizace, kterého jsme svědky.

Analogie konkurence mezi firmami a regulatorní konkurence mezi státy k vysvětlení reality nestačí, protože oba projevy konkurence zkrátka a dobře stejným pravidlům hry nepodléhají. Zatímco podnikatelé jsou dnes a denně závislí na dobrovolných příspěvcích od spotřebitelů, což znamená, že jakmile nedokáží uspokojit poptávku spotřebitelů, následuje bezprostřední trest a odchod z trhu, vlády jsou naproti tomu financovány prostřednictvím donucení. Je prostě nesprávné přirovnávat daně k dobrovolným platbám za zboží a služby. Rozmanitost, která je vlastní konkurenci na trhu mezi firmami, umožňuje, aby vždy i menší spotřebitelská menšina dosáhla setkáni poptávky s nabídkou, zatímco jakákoliv forma vlády, i za situace silné a rozvinu-

té regulatorní konkurence, znamená, že jsou někteří lidé nuceni spotřebovávat statky, které se přesně nekryjí s jejich preferencemi. Nicméně je jasné, že čím více je politické rozhodování ne-centralizované, tím větší bude korelace mezi individuálními preferencemi a statky poskytovanými vládou.

Jen v jediném případě se z daní, jakožto vynucených plateb, stávají de facto dobrovolné příspěvky: jediné a pouze pokud má každý jednotlivec jednostranné absolutní právo se ze své jurisdikce vyvázat.* Na základě výše uvedeného by tedy mělo být zřejmé, že klást rovnítko mezi konkurencí na trhu mezi firmami a regulatorní konkurencí znamená dávat neospravedlnitelnou legitimaci donucovacímu aparátu státu a tím oslabovat argumentaci ve prospěch mírumilovné, protože dobrovolné, spolupráce svobodných jedinců.

Aby naše argumentace byla úplně jasná, uvedeme ještě jednu stručnou poznámku na téma podstaty konkurence. Na konkurenci nelze pohlížet z hlediska efektů, ale z hlediska povahy. Konkurence nespočívá v tom, že pozorujeme mnoho podnikatelů nabízejících stejné zboží, ale pouze a jediné v tom, že neexistuje omezení pro vstup nových potenciálních konkurentů. V soudobém dominantním chápání konkurence by na trhu sice nepravděpodobná, ale teoreticky možná společenská preference jediného monopolního výrobce byla interpretována jako selhání trhu, jelikož pozorovaná omezená vol-

ba spotřebitele nejde dohromady s neoklasickým konceptem dokonalé konkurence. V chápání konkurence jako absence omezení vstupu na trh by však takovýto výsledek nedával sebemenší důvod k vládnímu zásahu. Přístup na trh není v takovém případě omezován, pouze spotřebitelské preference z libovolných důvodů rozhodly ve prospěch zboží jediného výrobce. Podstata konkurence tudíž tkví v tom, že musí existovat možnost odchýlit se (od většinového vkusu), a nikoliv v tom, jaký je momentální počet subjektů na trhu. Tento pohled je nutno uplatňovat i vzhledem k regulatorní konkurenci.

Z našeho stručného pojednání o analogii mezi konkurencí firem na trhu a regulatorní konkurencí by mělo být nyní zřejmé, že regulatorní konkurence se nanejvýš pohybuje mezi centralizací na jedné straně a plnohodnotnou konkurencí mezi firmami na trhu na druhé straně, ale rozhodně ji nelze s tržní konkurencí ztotožňovat.

* Kompletní vystoupení z jurisdikce (secese) by muselo zahrnovat i vyvázání se z právního systému. Secese spočívá nejen v možnosti vyvázat se ze zdanění, ale i ze všech nařízení, s nimiž osamostatňovaný subjekt nesouhlasí.

Autoři působí v rakouském think tanku Liberty Ideas (www.liberty.li). Článek uvádíme jako třetí část textu Soupeření předpisů (Regulation Race), který vydal v angličtině estonský institut Research Centre Free Europe (www.ukve.ee). Překlad PM.

ÚŘAD NA ZRUŠENÍ

V této rubrice představujeme úřady, které žijí z peněz daňových poplatníků a jejichž existence je zbytečná nebo dokonce škodlivá. Jsme přesvědčeni, že odstraňování zbytečných úřadů je jediná cesta k omezení korupce a účinná cesta ke snížení daňového břemene.

Celní správa



Počet zaměstnanců: 8463

Roční rozpočet: 4,8 miliardy

Z toho na platy zaměstnanců:

3,3 miliardy

Činnost: Celní správa vybírá clo z dovozu zboží do České republiky ze zemí vně EU. Od vstupu do EU 1. května do konce roku 2004 vybrala clo ve výši 3,3 miliardy, z toho se do EU posílá 75 %, takže 820 milionů představoval za uvedené období příjem pro český stát, což ani nepokrývá výdaje na mzdy. Po vstupu do EU byla na celní správu z finančních úřadů převedena odpovědnost za výběr spotřebních daní (asi 100 mld Kč ročně), přitom zaměstnanců finančních úřadů nebylo.

Hodnocení: Vybírání cla představuje škodlivý protekcionismus, který zkrusluje komparativní výhody v zahraničním obchodě, a tím omezuje růst bohatství. Náklady na výběr cel navíc v současnosti převyšují výnos pro stát. Až nebude Česká republika členem EU, měla by cla jednostranně zrušit (jako je nevybíralo Estonsko před vstupem do EU). Jako člen EU, který není na vnější hranici, by mohla ČR celní správu také zrušit, dovozci by deklarovali dovoz v jiných státech EU (jak už to ostatně většina činí). Přesun kompetence vybírat spotřební daň z finančních úřadů na Celní správu bylo neefektivní opatření, které mělo pouze ospravedlnit zachování privilegií pro Celní správu (jako „ozbrojená složka státu“ má Celní správa řadu finančních a jiných privilegií oproti jiným státním zaměstnancům). Přesun výběru spotřebních daní si Celní správa vymohla, aby se po vstupu do EU nejevila zbytečnou.

Verdikt: Celní správa by měla být odzbrojena a zrušena. Kompetence vybírat spotřební daň by měla být převedena zpět

na finanční úřady, jako tomu bylo před rokem 2004. Clo by se mělo přestat na území ČR vybírat. Daňoví poplatníci by ušetřili ročně 4,8 miliardy korun. 112 budov Celní správy by měl stát prodat a výnos

použit na další snížení daní. Zapojení 8 tisíc celníků a zaměstnanců Celní správy do soukromého sektoru by znamenalo další dodatečný daňový výnos, který by umožnil snížení dalších daní.

Studujete VŠE?

zapište si

MTP419 „Evropská měnová integrace“
DET465 „Zdanění – teorie a politika“

přednáší v letním semestru

Ing. Petr Mach, PhD.

více na **www.petrmach.cz**

Laissez-Faire, měsíčník pro svobodu jednotlivce. Čte se [lese-fér]. Vydává: občanské sdružení Laissez Faire. Adresa: Bozděchova 8, 150 00 Praha 5. Tel.: 603 228 753, mach@iol.cz. Redakční rada: Petr Mach, Tomáš Jirsa, Jaroslav Bachora, Dalibor Roháč. Internetový archiv: www.petrmach.cz. Číslo účtu: 1011153517/5500. Náměty, články, reakce, zájem o předplatné, zájem o inzerci uvádějte na výše uvedený kontakt. Registrace MK 8183. ISSN 1212-8597